

РОЗДІЛ II

Всесвітня історія

УДК 94(476)«1918/1925»

Олександр Панасюк

Зовнішньополітична діяльність Білоруської Народної Республіки у 1918–1925 рр.

У статті здійснено спробу проаналізувати основні напрями зовнішньої політики Білоруської Народної Республіки у 1918–1925 рр. Визначено основні форми й методи ведення дипломатії БНР, розглянуто основні варіанти вирішення «білоруського питання» в системі міжнародних відносин, причини невдач зовнішньої політики.

Ключові слова: Білоруська Народна Республіка, зовнішньополітичні відносини, Всебілоруський з'їзд, Статутна грамота, Народний секретаріат, Народна рада, Й. Воронко, А. Луцкевич.

Постановка наукової проблеми та її значення. Історія зовнішньополітичних відносин Білоруської Народної Республіки пройшла шлях несприйняття і критики та залишалася в числі тих напрямів зовнішньої політики, які майже не вивчалися. І сьогодні в українській історичній науці проблематика дипломатичних зв'язків БНР є малодослідженою, а в працях білоруських істориків вона отримала досить суперечливі оцінки. Загалом у сучасній білоруській історіографії це питання є предметом постійних дискусій.

Аналіз міжнародних відносин Білоруської Народної Республіки дозволить з'ясувати місце та роль БНР в системі геополітики великих європейських держав та Антанти. Потреба вивчення процесу становлення й трансформації зовнішньополітичних традицій у період білоруського національного державотворення, нові бачення та оцінки цієї політики також актуальні для дослідження.

Аналіз досліджень цієї проблеми. В українській історичній науці над проблемами білоруського державотворення працювали І. Стрикун, О. Панько, В. Мартиненко [8]. Однак питання зовнішньополітичних відносин розглядалося в контексті визначення білоруського кордону, отже вивчене дотично та фрагментарно. Важливий внесок у розробку проблеми здійснили білоруські дослідники А. Зюзьков [5], В. Круталевич [6], Д. Міхалюк [9], М. Мязга [10], Т. Павлова [16], Р. Платонов [17], А. Тихомиров [19].

Мета статті – визначити місце та роль БНР в системі міжнародних відносин у 1918–1925 рр. Відповідно до мети поставлено такі **завдання**: 1) дослідити зовнішньополітичну діяльність Білоруської Народної Республіки; 2) проаналізувати форми й методи діяльності дипломатії БНР; 3) пояснити причини невдач тогочасної зовнішньої політики.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Проголошення незалежності Білоруської Народної Республіки було закріплено Третьою Статутною грамотою від 25 березня 1918 р. [1]. Відразу після проголошення незалежності уряд БНР створив власну дипломатичну службу. Відомство закордонних справ очолив голова першого уряду Й. Воронко.

Налагодження дипломатичних відносин було важливим і вкрай важким завданням білоруської влади. Складність була зумовлена низкою вагомих причин. По-перше, проголошення незалежності БНР відбулося в умовах німецької окупації. Німці розглядали Білорусь як частину Росії і заявляли, що не можуть допустити існування білоруської влади [7]. По-друге, влада БНР не мала коштів для постійного державного фінансування. По-третє, керівний актив БНР не мав досвіду міжнародної діяльності, у розпорядженні Народного секретаріату не було жодного професійного дипломата.

Першою державою, з якою було налагоджено дипломатичні відносини, була Україна. Ще до офіційного визнання БНР Українською Народною Республікою між двома державами відбувся обмін консульствами. Україна призначила в Мінськ О. Квасницького, а Білорусь у Київ – П. Тромповича [16]. Перед БНР постала потреба матеріальної позики й налагодження торгових відносин, тому уряд розглядав Україну як найближчого партнера.

Основним фактором, який прискорив дипломатичні відносини двох держав, було прикордонне питання, котре виникло у зв'язку з підготовкою підписання Брестського мирного договору. Керівники БНР прагнули, щоб Українська Народна Республіка визнала незалежність БНР та її південні кордони [16]. З цією метою 22 квітня 1918 р. Рада вислала в Київ надзвичайну делегацію [11]. Вона мала офіційно заявити про проголошення Білоруської Народної Республіки, організувати обмін дипломатичних представництв між БНР і УНР. За допомогою українського телеграфного каналу білоруська делегація мала звернутися до «всіх народів» з комюніке про створення БНР. Білоруси сподівалися налагодити торговельний обмін та отримати фінансову позику, також прагнули отримати підтримку на міжнародній арені [9, с. 337].

Після майже двотижневого перебування в Києві білоруської делегації її прийняли на неофіційній зустрічі М. Грушевський – голова Центральної ради УНР, Олександр Жуковський – міністр військових справ УНР і Микола Любинський – виконувач обов'язків міністра закордонних справ УНР. Другого дня відбулася зустріч з Михайлом Ткаченком – міністром внутрішніх справ УНР [18].

Уряд Білоруської Народної Республіки вважав, що важливою умовою існування БНР як незалежної держави є визнання її не лише УНР, а й більшовиками. Підтримку з їхнього боку сподівалися здобути в Курську з допомогою українських політичних діячів. У Курську мали зустрітися делегати більшовицької Росії та УНР для встановлення кордону між своїми державами. Білоруси також хотіли взяти участь у тих переговорах, але насамперед хотіли визначити українсько-білоруський кордон, щоб супроти більшовиків виступити єдиним фронтом. Проекти встановлення кордону, які пропонували обидві сторони істотно відрізнялися один від одного [20, арк. 42–44]. Однак зрив та припинення переговорів або закінчення їх безуспішно ставило під сумнів підтримку українців в Курську щодо домагань білоруської делегації супроти більшовицької Росії. Загалом білоруська делегація розглядала два варіанти: або намагатися отримати підтримку білоруських концепцій з боку більшовиків, або підтримати Україну проти більшовиків, за умови, що та раніше визнає незалежність Білорусі. Третій варіант, тобто самостійний виступ проти української та більшовицької делегацій, не розглядався.

Під час внутрішніх засідань білоруських делегатів постали дві концепції: М. Довнар-Запольський висловлювався за розірвання переговорів з українцями та підтримку відносин з німцями, щоб здобути їхню підтримку для існування БНР. Іншої думки був А. Цвікевич. Він вважав, що переговори з українцями слід продовжувати й намагатися здобути їхню підтримку в Курську супроти більшовицької делегації. Підкреслював, що не можна знеохотити єдиної держави, яка намагається визнати існування БНР, продовжуючи з нею офіційні переговори. Він не бачив можливості здобуття підтримки з боку німців, позаяк не бачив у них жодного зацікавлення в державності Білорусі [16]. 21 квітня відбувся другий тур переговорів [21, арк. 48–49]. Другого дня, попри «дипломатичну» хворобу А. Цвікевича, білоруська сторона була змушена підписати чотири перші протоколи спільних переговорів.

Чергове засідання спільної комісії мало відбутися 29 квітня, але визначена зустріч не відбулася через державний переворот в УНР. Нова влада висловила бажання співпрацювати з білорусами. Це було підтверджено на зустрічі з новим прем'єр-міністром Ф. Лизогубом і міністром закордонних справ Д. Дорошенком [18]. Були прийняті рішення у соціальних та економічних справах: Білоруському комітетові біженців було надано фінансову допомогу, видано згоду на заснування білоруського перехідного концентраційного пункту в Києві для допомоги біженцям, які поверталися з Росії. Новий уряд посприяв також створенню у Києві Білоруської торговельної палати, про що віддавна клопоталася білоруська сторона. Ухвалено також заходи в дипломатичній сфері: уряд Скоропадського призначив консулом у Білорусі А. Квасницького, з білоруського боку консулом в Україні було призначено П. Тромповича.

Водночас білоруська делегація намагалася добитись визнання з боку радянської Росії. 29 травня 1918 р. представники БНР вручили главі російської делегації в Україні спеціальну ноту, в якій пові-

домлялось, що у зв'язку з проголошенням незалежності білоруська влада не визнає пунктів Брестського миру. Відповідно уряду радянської Росії було запропоновано укласти з представниками БНР договір про державний кордон [16].

Важливим аспектом утвердження незалежності Білорусі була потреба, щоб німецька окупаційна влада визнала БНР. Відповідно, у цей час чи не найголовнішим завданням, що постало перед білоруським зовнішньополітичним відомством, було налагодження дипломатичних зв'язків.

Ще 28 лютого 1918 р. делегація Народного секретаріату висловила лояльність до нової влади. Керівництво БНР поклало велику надію на німецьку адміністрацію в тому, що за її підтримки зможе реалізувати ідею відродження білоруської незалежності [8]. Проте німецька влада наголошувала, що законна влада на цій території належить німецькому командуванню і що лише воно буде вирішувати всі цивільні та військові питання [2, с. 78].

У березні 1918 р. представники білоруського уряду направили німецькій владі ноту, де оголошувалося про створення Білоруської Народної Республіки, а 5 квітня БНР закликала канцлера Німеччини офіційно визнати незалежність Білорусі. У відповідь рейхсканцлер повідомив, що визнання незалежності БНР суперечитиме умовам Брест-Литовського мирного договору і без уряду В. Леніна це питання самостійно вирішити не в змозі [5, с. 110–111]. 25 квітня делегація БНР надіслала звернення німецькому послу в УНР, в якому пропонувала визнати незалежність БНР та налагодити тісні відносини. Водночас Рада БНР направляла телеграму німецькому імператору Вільгельму II зі словами вдячності за звільнення Білорусі від більшовиків. Рада БНР просила імператора обороняти територію держави й підтримувати незалежність та неподільність краю [4, с. 27].

У квітні–травні 1918 р. німецька влада в Білорусі переходить до часткового співробітництва з Радою БНР. Влітку 1918 р. німецька влада готова була підтримати процес створення білоруської національної держави з прони́мецькою та антиросійською орієнтацією [14, арк. 40–41]. На середину літа 1918 р. уряду БНР вдалося дещо розширити владні повноваження у сфері зовнішньої політики. Представництва БНР були акредитовані в Україні й Литві, її дипломатичні місії працювали у Варшаві, Берліні, Копенгагені та інших містах [17, с. 53].

Революційні події в Німеччині, завершення світової війни і початок просування радянських військ на захід застали діячів БНР зненацька. Спочатку політики БНР спробували встановити контакт із новою владою Німеччини, проте спроби налагодити співпрацю з представниками нової Німеччини не увінчалися успіхом.

У відповідь на революцію радянське керівництво анулювало Брест-Литовський мирний договір і визнало Раду БНР злочинною. Налагодження зовнішньополітичних відносин із радянською Росією не дало результатів – діячі БНР не отримали визнання з боку більшовиків [15, с. 20].

Більшість активних діячів БНР, зокрема А. Луцкевич, боячись репресій з боку радянської влади, подалися в Гродно [6, с. 307]. Ситуація в краї була доволі складною, оскільки Польща розпочала окупацію. 2 січня 1919 р. дипломатична служба БНР надіслала дві ноти польському уряду: проти анексії Августовського повіту та проти оголошення у Вільно мобілізації. Крім того, Рада міністрів БНР звернулася до дипломатичних відомств США, Великої Британії, Франції та Італії із заявою прийняти під свій захист територію Білоруської Народної Республіки. Білоруські діячі намагалися переконати західні держави в тому, що створення Білоруської держави відповідає їхнім цілям боротьби з радянським режимом.

Загроза заняття польським військом Гродна змусила А. Луцкевича переїхати в Берлін [6, с. 310]. У Берліні остаточно сформовано делегацію БНР, першочерговим завданням якої була популяризація Статутних грамот. Було вжито заходів щодо створення представництв БНР за кордоном, призначені посли в Київ, Берлін, Ковно, введено консульські посади. Слід звернути увагу, що створення консульств і дипломатичних відомств не привели до повного міжнародного визнання БНР. І хоча уповноважені БНР претендували на дипломатичну недоторканність, проте зазвичай вони її не мали. Наприклад, секретаря БНР І. Мамонька, який мав дипломатичний паспорт, при виїзді з Латвії 7 червня 1920 р. обшукали. У дипломата відібрали гроші та деякі особисті речі. На протест білоруського посла чиновник прикордонної служби відповів, що дипломатів неіснуючої республіки не визнає [12, арк. 74].

Організатори Паризької конференції не допустили діячів БНР на засідання її керівних органів. Французькі дипломати заявляли, що говорити про міжнародне визнання БНР не можна, бо вона не

має підконтрольних їй територій [19, с. 50]. Великобританія, Франція та США розглядали білоруську проблематику лише в контексті польсько-російських взаємин і не ставили питання навіть про надання Білорусі автономії. Не зацікавилися вони і можливістю підключення білорусів до боротьби проти радянської Росії.

Представники дипломатичної місії Великої Британії в Прибалтиці навесні 1920 р. висловилися про можливість співпраці з БНР, однак, не отримавши адреси перебування структур республіки, перервали контакти. Аналогічний підхід до білоруських проблем проявляли і нейтральні країни. Так, уряд Данії навесні 1920 р. мотивував свою відмову визнати БНР невизначеністю її правового статусу [3, с. 312].

Не добившись визнання з боку провідних країн Заходу, БНР спробувала домогтися визнання з боку Польщі. У вересні 1919 р. глава уряду БНР А. Луцкевич прибув до Варшави на переговори про створення польсько-білоруського союзу.

У серпні 1920 р. частина діячів БНР допускала можливість співпраці із силами П. Врангеля. Так, 14 серпня 1920 р. міністр закордонних справ БНР Е. Ладнов заявив, що Білорусь може погодитися на автономію в межах Російської Федерації. Проте ця заява не сподобалася В. Ластовському і її швидко відкинули [13, арк. 121].

Важливим напрямом зовнішньополітичної діяльності був балтійський вектор. Після поразки Німеччини у війні частина білоруських земель згідно з угодою увійшла до складу Литовської держави. У Литві створювалися білоруські державні установи, а в листопаді 1918 р. почалося формування білоруських військових частин. У другій половині 1919 р. білорусько-литовські відносини погіршилися. У кінці серпня 1919 р. уряд БНР на засіданні в Берліні постановив ліквідувати білоруські установи при литовському уряді, зберігши дипломатичне представництво у Литві [1, с. 425].

В умовах погіршення відносин з литовцями уряд БНР спробував розширити стосунки з Латвією. У Ризі відкрилося консульство БНР [1, с. 406]. У вересні 1919 р. в латвійській столиці почала діяти Військово-дипломатична місія БНР в Латвії та Естонії. Водночас підписання Ризького договору унеможливило створення незалежної білоруської держави в етнічних кордонах. Тому боротьба за перегляд найважливіших його положень стала основним завданням білоруського національного руху.

Стосовно вирішення «білоруського питання» дипломати БНР поклали надії на Лігу Націй, яка розпочала роботу в Женеві. 11 вересня 1921 р. делегацію БНР прийняла президія Ліги Націй, але позитивних результатів звернення не дало.

12 листопада 1921 р. розпочала роботу міжнародна конференція у Вашингтоні. Уряд БНР направив їй учасникам меморіал, у якому йшлося про те, що Білоруська держава стала жертвою польської та російської агресії. Відповідно БНР просила учасників конференції сприяти перегляду умов Ризького договору [10, с. 130]. 27 квітня 1922 р. в Геную на конференцію прибула делегація БНР, яка 3 травня виступила зі зверненням до її учасників. Проте Генуезька конференція не дала позитивних результатів для Білоруської Народної Республіки. Восени 1923 р. керівництво БНР переїхало в Прагу. Прорахунки в дипломатичній діяльності разом із погіршенням матеріального становища лідерів призвели до кризи уряду БНР [7, 31]. На II Всебілоруській конференції в жовтні 1925 р., яка проходила в Берліні, О. Цвікевич і його прихильники оголосили про припинення діяльності БНР.

Висновки. Білоруська Народна Республіка виникла в складних зовнішньополітичних умовах, коли територія Білорусі була окупована німецькими військами. Водночас сусідні країни претендували на білоруські землі й не прагнули створення самостійної, незалежної Білоруської держави. Білоруський політикум був змушений маневрувати між основними сторонами конфлікту і намагався отримати визнання незалежності Білорусі певною мірою за допомогою посилань на міжнародно-правові норми. Утім така тактика зменшувала ефективність дипломатії БНР і послаблювала позиції білоруських керівників.

Спроби налагодження дипломатичних відносин з УНР та Гетьманатом не дали для Білорусі очікуваних результатів. Власне, й від Німеччини широкого визнання не вдалось отримати. Поразка у війні та Листопадова революція змусили дипломатів БНР по-новому вести перемовини з Німеччиною. Радянська Росія розглядала БНР як злочинну організацію, члени якої підлягали арешту.

Національні інтереси білорусів західні держави проігнорували на Паризькій мирній конференції, її учасники розглядали «білоруське питання» лише в контексті польсько-російських взаємин.

Дипломатичні визнання інших держав проходили здебільшого де-факто, через обмін дипломатичними представництвами.

Значення балтійського вектора міжнародного співробітництва також мало неоднозначний характер. Грунтовні розбіжності між сторонами перешкождали об'єднанню Білорусі з державами Прибалтики в загальний політичний та економічний блок, але одночасно сприяли зміцненню позицій прихильників повної незалежності Білоруської держави.

Великою невдачею дипломатії БНР стало укладення Ризького мирного договору, положення якого передбачали визнання договірними сторонами державного суверенітету Білорусі, але юридично закріплювали її територіальний поділ. З цього моменту боротьба за перегляд положень мирного договору 1921 р. стала одним з основних напрямів дипломатичної діяльності БНР.

Основними методами та формами дипломатії БНР були: участь у конференціях, конгресах, направлення закордонних місій, публікація дипломатичних документів. Через брак об'єктивних факторів, які могли б сприяти закріпленню міжнародного становища БНР, дипломатам доводилося сподіватися лише на поблажливе ставлення іноземних держав.

Однак заслуга її політичних діячів у тому, що, незважаючи на всю складність геополітичної ситуації, вони прагнули налагодити зовнішньополітичні відносини та отримати міжнародне визнання. Не маючи достатнього досвіду ведення дипломатії, БНР все ж заявила про себе та вела міжнародні перемовини. Історія зовнішньополітичних відносин БНР – це історія успіхів та прорахунків на шляху національного державотворення.

Джерела та література

1. III Устаўная Грамата Рады Беларускай Народнай Рэспублікі // Архівы Беларускай Народнай Рэспублікі (АБНР) / ред. С. Шупа. – Вільня ; Нью-Йорк ; Менск ; Прага, 1998. – Т. 1. – № 130. – С. 62–63.
2. АБНР. В 2 т. Т. 1. – Вільня ; Менський ; Нью-Ёрк ; Прага, 1998. – 1720 с.
3. Довнар-Запольский М. В. История Белоруссии / М. В. Довнар-Запольский. – Мн. : Беларусь, 2003. – 678 с.
4. Знешняя палітыка Беларусі : зборнік дакументаў і матэрыялаў. У 2 т. Т. 1 (1917–1922 гг.) / Міністэрства замежных спраў Рэспублікі Беларусь [і інш.]. – Мн. : Бел.НДІДАС, 1997. – 488 с.
5. Зюзькоў А. Крываваы шлях беларускай нацдэмакратыі / А. Зюзькоў. – Менск : Беларускае дзяржаўнае выдавецтва, 1931. – 87 с.
6. Круталевич В. История Беларуси: становление национальной державности (1917–1922 гг.) / В. Круталевич. – 2-е изд., доп. – Мн. : ИООО «Право и экономика», 2003. – 592 с.
7. Круталевич В. А. На путях национального самоопределения (БНР–БССР–РБ) / В. А. Круталевич. – Мн. : Право и экономика, 1995. – 139 с.
8. Мартиненко В. Ставлення німецької окупаційної адміністрації до владних структур Білоруської Народної Республіки в 1918 р. [Електронний ресурс] / В. Мартиненко. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Ltkp/2012_69/ist/ist12.pdf
9. Міхалюк Д. Спрэчка пра Палессе і спроба вызначення дзяржаўнай мяжы паміж БНР і УНР вясной 1918 года / Д. Міхалюк // Хроніка. – 2011. – № 9. – С. 333.
10. Мязга М. Міжнароднапалітычны аспект барацьбы за беларускую дзяржаўнасць у пачатку 1920-х гг. / М. Мязга // Беларускі Гістарычны зборнік. – Беласток : Алсет, 2001. – № 15. – С. 122–132.
11. Наказ надзвычайнай дэлегацыі Рады БНР за 22.03.1918 // АБНР. – Т. 1. – № 122. – С. 60–61.
12. Национальный Архив Республики Беларусь (НАРБ), ф. 325, оп. 1, спр. 46, арк. 74.
13. НАРБ, ф. 325, оп. 1, спр. 59.
14. НАРБ, ф. 60, оп. 1, спр. 754.
15. Недасек Н. Камунізм і «Беларускі нацыяналізм» / Н. Недасек // Літаратурна спадщина. – 2000. – № 2. – С. 17–30.
16. Павлова Т. Я. Знешнепалітычная і дыпламатычная дзейнасць БНР у 1918 г. / Т. Я. Павлова // Беларускі гістарычны часопіс. – 2000. – № 1. – С. 24–28.
17. Платонаў Р. Под'яток германскага кайзера / Р. Платонаў // Беларускі гістарычны часопіс. – 2001. – № 2. – С. 51–56.
18. Пратакол по 3 паседжанья Дэлегацыі НС БНР у справе перамоваў за 06.04.1918 // АБНР. – Т. 1. – № 191. – С. 85–86.
19. Тихомиров А. В. Дипломатия БНР в период послевоенного обустройства Европы и польско-советской войны (ноябрь 1918 – марта 1921 г.) / А. В. Тихомиров // Гуманітарна-эканамічны веснік. – 2004. – № 1. – С. 43–50.
20. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України (ЦДАВО України), ф. 2592, оп. 1, спр. 62, арк. 42–44.
21. ЦДАВО України, ф. 2592, оп. 1, спр. 62, арк. 48–49.

Панасюк Александр. *Внешнеполитическая деятельность Белорусской Народной Республики в 1918–1925 гг.* В статье сделана попытка рассмотреть и проанализировать основные направления внешней политики Белорусской Народной Республики в 1918–1925 гг. Определены основные формы и методы ведения дипломатии БНР. Рассмотрены основные варианты решения «белорусского вопроса» в системе международных отношений. Отмечено, что налаживание дипломатических отношений было важной и одновременно сложной задачей белорусских властей. Сложность заключалась прежде всего в неопределенности правового статуса государства. Предпринята попытка объяснить причины неудач проводимой внешней политики. Определено, что национальные интересы белорусов были проигнорированы ведущими государствами, а дипломатическое признание проходило в большей степени де-факто путем обмена дипломатическими представительствами.

Ключевые слова: Белорусская Народная Республика, внешнеполитические отношения, Всебелорусский съезд, Уставная грамота, Народный секретариат, Народная рада, И. Воронко, А. Луцкевич.

Panasyuk Oleksandr. *Foreign Political Relations of the National Republic of Belarus in 1918–1925 Years.* The article considers and analyzes the main trends in foreign policy of the National Republic of Belarus in 1918–1925 years. It was pointed out main forms and methods of diplomacy of the National Republic of Belarus. It is noted that the establishment of diplomatic relations was an important and challenging task for Belarusian authorities. The complexity was the uncertainty of the legal status of the state. It was regarded the main variants of the solution of «The Belarusians question» in the system of international relations. It was tried to explain the reasons of failure of given foreign politics. It was determined that the national interests of Belarusians were ignored by the leading states, and diplomatic recognition was held in greater de facto through the exchange of diplomatic missions.

Key words: the National Republic of Belarus, foreign policy relations, Belarusian congress, Charter, People's Secretariat, I. Voronko, A. Lutskevich.

Стаття надійшла до редколегії
26.04.2013 р.

УДК 94(4+438)«1918/1939»:325.54

Анатолій Шваб

Регіональна, релігійно-етнічна та соціально-демографічна характеристика континентальної еміграції з Польщі в 1930-х рр.

У статті відтворено динаміку міграційних процесів між Польщею та європейськими країнами в 1930-х рр.; здійснено кількісний та структурний аналіз по роках та країнах еміграції у розрізі воєводств і віросповідань; відтворено соціально-демографічну структуру та регіональні особливості континентальної еміграції.

Ключові слова: еміграція з Польщі, національна структура міжвоєнної еміграції з Польщі, напрямки еміграції з Польщі, рееміграція до Польщі, еміграція у розрізі воєводств.

Постановка наукової проблеми та її значення. Еміграція в міжвоєнній Польщі посідала особливе місце в державній політиці та суспільній свідомості. Через неможливість швидких соціально-економічних змін польська влада та населення розглядало її як важливий засіб розв'язання проблем зайнятості населення, матеріального забезпечення та соціальної стабільності. Пошук сталих зовнішніх ринків праці, забезпечення соціальних прав своїх співвітчизників за кордоном, регулювання через працевлаштування за кордоном соціальних та політичних процесів різних регіонів набуло у Другій Речі Посполитій системного характеру. Аналіз еміграційної політики та зумовлених нею процесів переконливо засвідчує, що через регулювання напрямків, динаміки та контингенту емігрантів польська влада вирішувала економічні, політичні й національні питання.

Відстеження статистики міграційних процесів за такими критеріями, як регіональні напрямки еміграційного руху, етносоціальна та демографічна структура, вплив зовнішньополітичних та економічних чинників на динаміку міграційних процесів, участь в еміграції представників різних національних груп заповнюють прогалину сучасної української історіографії та дають змогу ввести до наукового обігу важливі для дослідників політичної, соціально-економічної і національної проблематики міжвоєнного періоду результати.